

فاجعه در دانشگاه های ایران

اکنون در تمام دانشگاه های دولتی کشور فقط ۶۷۳ استاد، ۱۴۴۰ دانشیار و ۸۵۹۱ استادیار وجود دارند

نیمی از رشته های پزشکی و ۷۹ درصد رشته گروه فنی مهندسی در دانشگاه های دولتی به طور مطلق

فاقد "استاد" هستند

مزبور، چونان کشور ضادرکننده، در ایران نیز ضربه ی سختی بر پیکر آموزش عالی کشور وارد کرد.

هیأت حاکمه ی چین، توانست در عرض چند سال بر تندروی های ماثو تسه تنگ که می خواست شکست های خود را در همه ی زمینه ها با غوغا آفرینی و جنجال انقلاب فرهنگی جبران کند، فایق آمد و از فاجعه ی بزرگی که در انتظار کشور مزبور بود جلوگیری کرد. اما، متأسفانه واردکنندگان انقلاب فرهنگی، هنوز به گزراه ادامه می دهند.

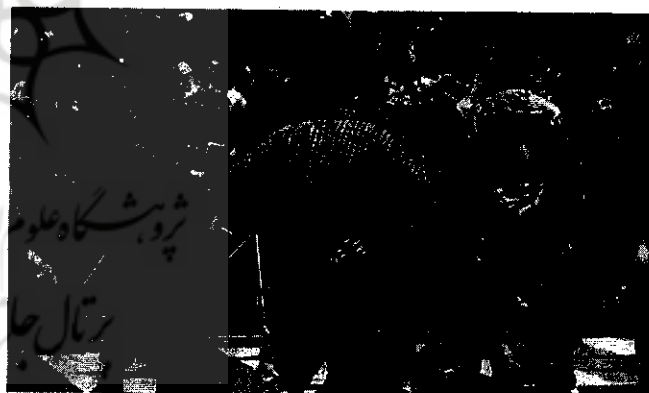
در گام نخست، واردکنندگان انقلاب فرهنگی (بر پایه ی الگوی اصلی)، دانشگاه ها را تعطیل کردند. هیأت علمی، مورد تحقیر و توهین قرار گرفت و به اصطلاح پاکسازی شد. رابطه ی معقول میان استاد و دانشجو که لازمه ی محیط دانش پژوهی و دانش اندوزی است، از هم گسیخته و با وارد کردن ابزارها و مانع های ضد علمی و ضدشایسته سالاری، مانند "گزینش"، سهمیه برای گروه های گوناگون و... از سوی مانع راه یابی بهترین ها به دانشگاه ها شد و از سوی دیگر خلیل عظیم از ناشایستگان را روانه ی محیط های آموزش عالی کرد.

در چنین فضایی، بدون تردید اگر کسانی از کادر علمی، به اصطلاح پاکسازی نشده بودند، امکان درس دادن آزاد را نیز نداشتند. در این میان، بهترین های آنان، رفتند، بسیاری که پای رفتن نداشتند، برای گذران روزگار، شرایط را تحمل کرده و دم در کشیدند. بدین سان، هیأت علمی دانشگاه ها، بخشی دیگر از بهترین های باقی مانده ی خود را در قالب "استادان خاموش و مطیع"، از دست داد.

مهم ترین که در اثر مداخله ی عناصر خارجی در دانشگاه، نظام تعلیم و تعلم با همان هیأت آموزشی باقی مانده و دانشگاه های مملو از انبوه سهمیه داران و... مختل شد. ته مانده ی هیأت آموزشی که پای رفتن و یا میل رفتن نداشت، برای جلوگیری از برخوردهای احتمالی، شیوه ی انفعالی در زمینه ی آموزش، پژوهش و... در پیش گرفت. از سوی دیگر، سهمیه داران نیازی به آموختن نداشتند. زیرا، معتقد بودند که "هرآن کس که دندان دهد، نان دهد". به گفته دیگر "هر کس سهمیه داد، مدرک هم می دهد". در چنین فضای آموزشی، غیر سهمیه ای ها که از هفت خوان گزینش گذشته بودند، حرفی برای گفتن و سخنی برای شنیدن دیگران نداشتند.

دکتر هوشنگ طالع

آموزش عالی کشور، از نظر کادر آموزشی که تعیین کننده ترین عامل در کیفیت تحصیلات دانشگاهی است، در موقعیت بسیار نامطلوب قرار دارد. اختلاف میان سازمان های آموزشی و پژوهشی عالی دولتی و بخش خصوصی (دانشگاه آزاد اسلامی)، ژرف و از سوی دیگر، اختلاف میان دانشگاه های قدیمی و جا افتاده ی کشور با مراکز جدید، عمیق تر است. انقلاب فرهنگی، با الگوبرداری از انقلاب فرهنگی چین انجام گرفته و انقلاب

رویدادهای تیر ماه ۱۳۷۸ ضربه دوم را بر پیکر دانشگاه های ما وارد کرد و سبب شد از توان علمی آن ها باز هم کاسته شود

البته از یاد نبریم که سنگینی ضربه ای که در رویدادهای تیرماه ۱۳۷۸ بر پیکر آموزش عالی وارد شد، کم تر از ضربه ای انقلاب فرهنگی نبود. در اثر این حادثه ای دردناک و باید گفت مصیبت بار برای آموزش عالی کشور، موج فرار فرهیختگان گسترش یافت و توفنده تر شد. به گفته ی وزیر علوم، در عرض یک سال ۲۵۰ هزار تن از دانش آموختگان، کشور را ترک کردند و در همین راستا، عنوان می شود که از هر ۱۰ نفر دانش آموز ایرانی که در المپیادهای علمی مقامی به دست می آوردند و یا حتی جزو گروه ایران به این المپیادها فرستاده می شوند، تنها ۲ یا ۵ تن در ایران باقی می ماندند. حادثه ای ۱۸ تیرماه که هنوز هم در فکر و ذهن دانشجویان و دیگر مردم ایران زنده است، نه تنها باعث شده که هرساله عده بسیاری از دانش آموختگان، هیأت آموزشی و دیگر فرهیختگان، کشور را ترک کنند، از تعداد دانش جویان خارجی در کشور نیز به میزان چشم گیری کاسته است.

به جرأت می توان گفت زبانی که در اثر انقلاب فرهنگی و طرز تفکر موجد انقلاب مزبور به کشور وارد شده، بسیار بیشتر از اثرات قراردادهای استعماری است که در گذشته به کشور تحمیل شده در قالب قراردادهای جدید نفت، ادامه دارد.

پیش از آغاز آرایه ی ارقام و آمار پیرامون آموزش عالی کشور و نشان دادن کاستی های آن، لازم است به این نکته اشاره شود که چند روز پیش ماهنامه ی دانشگاه تهران مدت (شماره ۶۸ - اردیبهشت ماه ۱۳۸۰) به دستم رسید. وارد این بحث نمی شوم که سطح ماهنامه ی معتبرترین و قدیمی ترین دانشگاه ایران، به هیچ وجه متناسب با نام این دانشگاه نیست ولی ناگزیر از یادآوری این واقعیت تلخ هستم که در مقایسه با مجله ی دانشگاه های معتبر جهان، ماهنامه ی دانشگاه تهران مانند 'سیاه مشق' شاگردان اکابر (به اصطلاح امروز، سودآموزی بزرگسالان) است. در این مجله، زیر عنوان 'انقلاب فرهنگی از دیدگاه صاحب نظران' با سه تن از استادان دانشگاه تهران درباره ی دلایل انقلاب فرهنگی و موفقیت آن، گفت و گویی انجام شده که بخش هایی از آن در زیر آورده می شود:

آیت الله عمید زنجانی، استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی، در خصوص موفقیت شورای عالی انقلاب فرهنگی گفت: ... انقلاب فرهنگی در زمینه ی مدیریت ها توفیق کامل نداشته و ضعف در این زمینه ضرر و زیان بسیاری ... داشته است. در واقع ما از نظر فرهنگی و نظام ارزشی اسلامی راه انحطاط را پیموده ایم و به دلیل ضعف مدیریت ها، به جای حرکت به سوی کمال، نوعی قهقرا و عقب گرد را در این روند مشاهده می کنیم... (۱)

دکتر گرچی، یکی از استادان دانشکده حقوق و علوم سیاسی ... گفت: نمی دانم افرادی که برای تصمیم گیری در این شورا نهاده شدند، اساساً با مشکل برنامه ریزی در علوم مختلف آشنا بودند و یا نه و آیا در بعضی از علوم که با علوم دیگر اصلاً ربطی نداشت (یا ارتباطش خیلی کم بود) تبحر داشتند تا بتوانند در آن زمینه ها اظهار نظر کارشناسی کنند؟ به عنوان مثال بنده که در فقه و اصول تخصص دارم، نمی توانم در علوم دیگری (مثال، فیزیک، شیمی و ...) اظهار نظر کارشناسی کنم ... لذا ناگزیر باید با کمک افراد دیگری این برنامه ریزی ها را انجام بدهند. افراد دیگر نیز همان افرادی هستند که در گذشته نیز تصمیم گیری کردند و اگر عیناً همان افراد نباشند، مشابه آنان هستند. پس در نتیجه، آن چیزی که مطلوب است، الزاماً به دست نمی آید و اگر نیز به دست آید، معلوم نیست که صحیح است یا نه. بنده با توجه به سابقه ام می دانم که آن

نیز به دست نیامده است. مع الوصف این نوع مشکلات وجود دارد و بنده بین خود و خدای خود احتمال موفقیت و آن هم یک موفقیت اساسی را نمی دهم... (۲) دکتر گرچی، افزود: ... افرادی که انقلاب فرهنگی کردند... واقعاً فکر می کردند، که با انقلاب فرهنگی وضع دانشگاه ما بهبود می یابد ولی نیافت زیرا افراد تصمیم گیر نمی توانستند کارها را به صورت صحیح انجام دهند. بنابراین کارها به افراد کم مایه و بی مایه واگذار شد و دانشگاه ها از نظر علمی به سمت ضعف و سستی و بی مایگی و بی پایگی رفت و یک دفعه افراد بسیاری که واقعاً شایستگی نداشتند به عنوان هیأت علمی وارد دانشگاه شدند... (۳)

حال، با این پیش گفتار، نتیجه ی کار انقلاب فرهنگی در بخش دولتی، مورد ارزیابی قرار می گیرد. در این ارزیابی، مسأله ی کیفی (جونی) هیأت علمی کشور، مورد نقد و بررسی قرار نگرفته بلکه تنها به جنبه ی چندی (کمی) آن، پرداخته شده است. برای ارزیابی جنبه ی چندی (کمی) آن، باید به پژوهش های انجام شده وسیله ی دانشگاه های کشور و کادر علمی پرداخت که خود مسأله ی غم انگیز جداگانه ای است. برای آگاهی از ابعاد مسأله ی پژوهش در کشور آلمان و مقایسه آن با ایران به مقاله ی 'دانشگاه و پژوهش: دیگران کجا، ما کجا؟' (مجله گزارش - شماره ۶۲ - صفحات ۵۲ - ۵۰) از نویسنده، مراجعه فرمایید.

در این ارزیابی، کوشش شده است که برای جلوگیری از درازا شدن سخن، مطالب در قالب جدول های روشن و قابل نتیجه گیری ارایه شود.

عده هیأت علمی تمام وقت کشور (بخش دولتی) در سال ۱۳۷۷ در مجموع

جدول شماره یک - اعضای هیأت علمی تمام وقت دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی بخش دولتی به تفکیک عنوان دانشگاهی و گروه های عمده ی رشته های تحصیلی در سال ۱۳۷۷ خورشیدی

گروه های عمده تحصیلی	هیأت علمی			هیأت شبه علمی		
	استاد	دکتر	استادیار	جمع	کمی	کمی
پزشکی	۳۳۳	۵۲۲	۳۹۸۳	۵۴۴	۱۶۵	۳۳۴
علوم انسانی	۱۵۹	۳۷۷	۱۱۵۱	۱۵۸۲	۱۸۸	۳۳۵
علوم و پایه	۱۵۱	۳۱۲	۱۰۸۶	۱۵۲۹	۲۰۷	۳۱۱
فنی مهندسی	۳	۱۹۶	۱۲۰۲	۱۲۸۷	۱۵۲	۱۸۲
کشاورزی و دامپزشکی	۵۷	۱۱۲	۳۸۸	۵۵۹	۵۴	۱۰۹
هنر	۲	۳۳	۸۰	۱۰۷	۱۶	۳۳
همه ی گروه ها	۶۷۲	۱۳۴۰	۸۵۹۱	۱۰۲۱۳	۷۸۲	۱۱۲۸

جدول شماره سه

تعداد	رشته های تحصیلی برپایه ی گروه های عمده
۱۳۳	پزشکی
۱۶۶	علوم انسانی
۸۲	علوم پایه
۱۴۶	فنی و مهندسی
۶۸	کشاورزی و دام پزشکی
۳۱	هنر
۶۲۶	همه ی گروه ها

ماخذ: اسامی و مشخصات و اعضای هیات علمی کشور (۱۳۷۷) ص پنج تا سی و سه
 فاقد "استاد" هستند. این مسأله در گروه های دیگر، شکل زنده تری دارد. به طوری که از ۱۴۵ رشته ی گروه فنی و مهندسی، تعداد ۱۱۵ رشته یا ۷۹ درصد آن، "استاد" ندارند. جدول شماره چهار رشته های تحصیلی را با توجه به نداشتن هیات علمی دانشگاهی (استاد، دانشیار و استادیار)، نشان می دهد.
 بایک نگاه به جدول، بدون نیاز به تجزیه و تحلیل بیش تر، می توان گفت که ۱۱۸ رشته از ۶۲۶ رشته ی آموزش عالی (۱۸ و ۸ دهم درصد)، در حد آموزش دوره ی راهنمایی تحصیلی است و ۲۹۲ رشته (۴۶ و ۶ دهم درصد)، در حد آموزش دیپلم و فوق دیپلم قرار دارد.

از سوی دیگر، ۴۷ رشته از میان رشته های تحصیلی دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی کشور در سال ۱۳۷۷ خورشیدی، تنها دارای یک تن کادر علمی و آن هم در حد مربی یا مربی آموزشیار بوده است. گفتن این نکته ضروری است که در دوره راهنمایی تحصیلی و دبیرستان های کشور، همه ی رشته ها وسیله ی کسانی تدریس می شود که در صورت هم طرازی، در حد مربی یا بالاتر از آن قرار دارند.
 رشته هایی که تنها دارای یک تن کادر علمی در حد مربی یا مربی آموزشیار است:

- ۱- آب های زیرزمینی (مربی) دانشگاه صنعت آب و برق شهید عباسپور
- ۲- آب های سطحی (مربی) دانشگاه صنعت آب و برق شهید عباس پور
- ۳- آرشیو و مدارک پزشکی (مربی) دانشگاه علوم پزشکی ایران
- ۴- آمار و کامپیوتر (مربی آموزش یار) دانشگاه پیام نور
- ۵- آموزش فیزیک (مربی) دانشگاه شهید چمران اهواز
- ۶- آموزش مامایی (مربی) دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۷- اداره امور بهداشتی (مربی) دانشگاه علوم پزشکی تبریز
- ۸- اداری و مالی (مربی آموزش یار) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
- ۹- اطلاعات نظامی (مربی آموزش یار) دانشگاه امام حسین
- ۱۰- اقلیم شناسی (مربی) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
- ۱۱- امور تربیتی و مشاوره (مربی) دانشگاه شهید چمران اهواز
- ۱۲- امور دام (مربی) دانشگاه سیستان و بلوچستان
- ۱۳- امور زراعی (مربی) دانشگاه شیراز
- ۱۴- اندازه گیری و ابزار (مربی) دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین توسی
- ۱۵- بهداشت و تربیت بدنی (مربی) دانشگاه شهید چمران اهواز

جدول شماره دو

گروه های عمده تحصیلی	هیات علمی کشور				
	استاد	دانشیار	دربند	استادیار	دربند
پزشکی	۲۲۴	۵۴۲	۳۷۶	۳۹۸۳	۵۶۶
علوم انسانی	۱۵۹	۲۷۲	۱۸۹	۱۱۵۱	۱۷۴
علوم پایه	۱۵۱	۲۲۲	۲۰۳	۱۰۸۶	۱۲۶
فنی و مهندسی	۷۱	۱۹۶	۱۳۶	۱۳۰۳	۱۶۱
کشاورزی و دام پزشکی	۵۷	۸۵	۷۳	۳۸۸	۲۱۵
هنر	۳	۳۳	۱۷	۸۰	۰۹
همه گروه ها	۶۷۴	۱۴۰	۱۰۰	۸۵۱۱	۱۰۰

۲۲۱۹۴ تن بوده است. در نگاه نخست، رقم قابل توجهی به نظر می آید، اما یک بررسی ساده، واقعیت ها را بهتر نشان می دهد.

از میان این انبوه، تنها سه درصد آنان دارای عنوان استاد هستند. یا به بیان دیگر، در سرتاسر دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی کشور، تنها ۶۷۴ نفر استاد وجود دارد. البته چنان چه اشاره شد، در این جا تنها تعداد مورد بررسی قرار می گیرد و با توجه به گفته های آقای دکتر گرجی (استاد دانشگاه) به این مسأله پرداخته نمی شود که: ... یک دفعه افراد بسیاری که واقعا شایستگی نداشتند به عنوان هیات علمی وارد دانشگاه شدند. (۴)

نکته ی دیگری که باید آشکار شود، این است که صرف تدریس در دانشگاه، یا استخدام در یک مرکز آموزش علمی و یا پژوهشی و یا دادن عنوان دانشگاهی به برخی ادارات، نمی تواند باعث عضویت در هیات علمی آموزش عالی شود. هیات علمی واقعی، با توجه به رویه و عرف جهانی، در برگیرنده ی کسانی است که دارای عنوان استاد، دانشیار و یا استادیار می باشند. بدین سان، با تفکیک هیات علمی از هیات شبه علمی (بدون در نظر گرفتن کیفیت یا چونی آن)، تعداد هیات علمی کشور (بخش دولتی) در جدول شماره یک نشان داده شده است.

مسأله و مشکل اساسی که در این جا به چشم می خورد، عدم تناسب لازم میان گروه پزشکی و گروه های پنج گانه ی دیگر است. بدین معنا که انباشت هیات علمی در گروه پزشکی، تناسبی با رشته های دیگر ندارد. این امر، به مفهوم غنای گروه پزشکی نیست، بلکه نمایان گر فقر بیش تر، گروه های دیگر است.

از سوی دیگر، کشور در زمینه ی آموزش عالی در بخش دولتی، دارای ۶۲۶ رشته ی تحصیلی است. جدول شماره سه، ۷ رشته های تحصیلی را بر پایه ی گروه های عمده ی تحصیلی در سال ۱۳۷۷ نشان می دهد.

اما، مسأله این است که بیش از نیمی از رشته های پزشکی (بخش دولتی)،

گروه‌های عمده تحصیلی	تعداد رشته	استاد ندارد (۱)	دانشیار ندارد (۲)	استاد یار ندارد (۳)	۱+۲ ندارد	۱+۲+۳ ندارد
پزشکی	۱۳۳	۶۸	۳۷	۲۲	۳۷	۱۷
علوم انسانی	۱۶۶	۱۲۰	۱۰۰	۲۹	۹۱	۴۳
علوم پایه	۸۲	۴۸	۳۹	۱۸	۲۹	۱۳
فنی مهندسی	۱۴۶	۱۱۵	۹۷	۳۰	۸۸	۲۶
کشاورزی و دامپزشکی	۶۸	۴۶	۳۱	۱۳	۲۶	۸
هنر	۳۱	۲۹	۲۲	۱۲	۲۱	۱۱
همه‌ی گروه‌های عمده تحصیلی	۶۲۶	۴۲۶	۳۳۶	۱۴۴	۲۹۲	۱۱۸

ماخذ: اسامی و مشخصات اعضای هیات علمی کشور (۱۳۷۷) - ص ۱۵-۱۲ و ۲۴-۲۰ و ۳۲-۳۰ و ۴۲-۳۸ و ۴۹-۴۸ و ۵۳

جدول شماره پنج - فقره علمی رشته های پزشکی
(رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی آموزش یار	مربی	استادیار
۱	آرشیو مدارک پزشکی	—	۱	—
۲	آموزش ملامی	—	۱	—
۳	ارتوپدی کودکان	—	—	—
۴	استثنویاتی	—	—	۳
۵	اکوفیزیولوژی	—	—	۱
۶	بهداشت خفرواده	—	—	۱
۷	بهداشت روانی	—	۲	—
۸	بهداشت مادر و کودک	—	۶	—
۹	بهداشت مدارس	۳	—	—
۱۰	بیماری های روانی	—	—	۲
۱۱	بیماری های واگیر عفونی	—	—	۳
۱۲	پرستاری کودکان	—	۱۱	—
۱۳	تخصصی پزشکی	—	—	۳
۱۴	تخصصی دندان پزشکی	—	—	۱
۱۵	خون شناسی	—	۲	۱
۱۶	رادیوبیولوژی	—	—	۱
۱۷	روان پرستاری	—	۳۱	—
۱۸	روان پزشکی کودکان	—	—	۱
۱۹	طب پیش گیری و اپیدمیولوژی	—	—	۱
۲۰	طب هسته ای	—	—	۱
۲۱	فارق شناسی پزشکی	—	۱	—
۲۲	کتاب خداری پزشکی	—	۴	—
۲۳	گفتار درمانی	۳	۲	—
۲۴	مدیریت پرستاری	—	۸	—
۲۵	مدیریت خدمات پزشکی	—	۱۷	—
۲۶	هوشبری	—	۱	—
۲۷	هورمون شناسی*	—	—	—

- ۱۶- پل سازی (مربی) دانشگاه فردوسی مشهد
 ۱۷- تأسیسات آبرسانی و گازرسانی (مربی) دانشگاه امام حسین
 ۱۸- تکنولوژی هنر نمایشی (مربی) دانشگاه تربیت مدرس
 ۱۹- دبیری علوم اجتماعی (مربی آموزش یار) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
 ۲۰- دبیری زیست (مربی آموزش یار) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
 ۲۱- دبیری ریاضی (مربی آموزش یار) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
 ۲۲- دیجیتال (مربی) دانشکده صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
 ۲۳- روانشناسی ورزشی (مربی) دانشگاه شهید چمران اهواز
 ۲۴- زبان ارمنی (مربی) دانشگاه اصفهان
 ۲۵- زبان ایتالیایی (مربی فارغ التحصیل کانادا) دانشگاه تهران
 ۲۶- زمین شناسی کاربردی (مربی) دانشکده صنعت آب و برق شهید عباس پور
 ۲۷- ژئودزی (مربی) دانشگاه تبریز
 ۲۸- ساختمان های بتنی (مربی آموزش یار) دانشگاه امام حسین
 ۲۹- طراحی شهری و منطقه ای (مربی) دفتر گسترش آموزش عالی
 ۳۰- طراحی گرافیک (مربی) دانشگاه هنر
 ۳۱- علم محیط (مربی) دانشگاه اصفهان
 ۳۲- علوم قضایی (مربی آموزش یار) دانشگاه امام حسین
 ۳۳- علوم مرغ داری (مربی) دانشگاه رازی
 ۳۴- عمران روستایی (مربی آموزش یار) دانشگاه ابوعلی سینا
 ۳۵- کار درمانی (مربی) دانشگاه علوم پزشکی ایران
 ۳۶- ماشین آلات (مربی) دانشگاه علم و صنعت ایران
 ۳۷- مجسمه سازی (مربی) دانشگاه هنر
 ۳۸- مدیریت اقتصادی (مربی) دانشگاه پیام نور
 ۳۹- مدیریت و کمیسر دریایی (مربی) مجتمع دانشگاهی علوم دریایی بوشهر
 ۴۰- مراقبت پرواز (مربی آموزش یار) دانشکده تکنولوژی هواپیمایی کشوری

جدول شماره شش - فقر علمی رشته های علوم انسانی (رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار	ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار
۲۳	دبیری علوم اجتماعی	۱	—	—	۱	الودگی هوا	—	—	—
۲۴	رادیو و تلویزیون	—	۳	—	۲	آمار و کامپیوتر	—	۱	—
۲۵	روان شناسی کودکان	۱	۱	—	۳	آموزش فیزیک	—	۱	—
۲۶	روان شناسی کودکان استثنایی	—	۳	—	۴	انوماتیک و پردازش سیگنال	۱	—	—
۲۷	روانشناسی ورزشی	—	۱	—	۵	بیولوژی	۱	۲	—
۲۸	روزنامه نگاری	۱	۱	—	۶	بیولوژی گیاهی	—	—	—
۲۹	زبان آلمانی	—	۲	—	۷	جبر	—	۶	—
۳۰	زبان ارمنی	—	۱	—	۸	دبیری ریاضی	—	۱	—
۳۱	زبان ایتالیایی	—	۱	—	۹	دبیری شیمی	—	۴	—
۳۲	سیستم های اطلاعات	۱	۱	—	۱۰	دبیری طبیعی	—	۲	—
۳۳	طراحی شهری و منطقی	—	۱	—	۱۱	دبیری فیزیک	—	۲	—
۳۴	علوم اناری	—	۸	—	۱۲	رادیو شیمی	۱	—	—
۳۵	علوم قضایی	—	۱	—	۱۳	ریاضی فیزیک	۲	—	—
۳۶	فیزیولوژی ورزشی	۱	—	—	۱۴	زمین شناسی اقتصادی	—	۲	—
۳۷	مترجمی زبان انگلیسی	—	۴	—	۱۵	زمین شناسی تکنوتیک	—	۲	—
۳۸	مدیریت اقتصادی	—	۱	—	۱۶	زمین شناسی کاربردی	—	۱	—
۳۹	مدیریت بیمارستانی	—	۵	—	۱۷	زیست شناسی گیاهی	۱	۱	—
۴۰	مدیریت عمومی	—	۳	—	۱۸	ژنتیک انسانی	—	۲	—
۴۱	مدیریت و کمپنر دریایی	—	۱	—	۱۹	شیمی هسته ای	۱	۱	—
۴۲	مدیریت و سرپرستی آموزش عالی	۱	—	—	۲۰	علوم پایه نظامی	—	۱	—
۴۳	مطالعات رفتاری	—	۱	—	۲۱	فوتوشیمی	۱	—	—
۴۴	معارف اسلامی و مدیریت	—	۳	—	۲۲	دبیری تربیت بدنی	—	۳	—

منبع: همان - ص ۲۴ - ۲۰

جدول شماره هفت - فقر علمی رشته های علوم پایه (رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار	ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار
۱۵	ایران شناسی	—	—	۱	۱	زبان آلمانی	—	۳	—
۱۶	برنامه ریزی	—	۱۳	—	۲	زبان فرانسه	—	۲	—
۱۷	بهداشت و تربیت بدنی	—	۱	—	۳	آموزش مدیریت	—	۲	—
۱۸	پژوهش گری علوم اجتماعی	—	۳	—	۴	اداره امور بهداشتی	—	۱	—
۱۹	تاریخ و فرهنگ ایران	۱	۴	—	۵	اناری مالی	—	—	۱
۲۰	تحقیقات اجتماعی	۱	—	—	۶	ادبیات	۲	۲	—
۲۱	تعاون	۱	۱	—	۷	ارتباطات اجتماعی	—	۲	—
۲۲	تکنولوژی سیستم های آموزشی	—	۲	—	۸	اطلاعات استراتژیک	—	۲	—
۲۳	توسعه اقتصادی	—	۱۲	—	۹	اطلاعات نظامی	—	۱	—
۲۴	جغرافیای اقتصادی	۱	—	—	۱۰	اقتصاد نظری	—	۷	۴
۲۵	جغرافیای سیاسی	—	۲	—	۱۱	اقتصاد نفت	۱	—	—
۲۶	جغرافیای ناحیه ای	—	۱	—	۱۲	الکیم شناسی	—	۱	—
۲۷	فیزیک دریایی	—	۲	—	۱۳	امور اناری	—	۱	—
۲۸	هندسه	—	۱	—	۱۴	امور تربیتی و مشاوره	—	۱	—

منبع: همان - ص ۳۲ - ۳۰

جدول شماره هشت - فخر علمی رشته های فن مهندسی (رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار
۱	آب و فاضلاب	—	—	۱
۲	آب های زیر زمینی	—	—	۱
۳	اکتشاف معدن	۴	۱	—
۴	اکتشافات نفت	—	—	۱
۵	پتروشیمی	۱	—	—
۶	پل سازی	—	—	۱
۷	تاسیسات آبرسانی و گازرسانی	—	—	۱
۸	تاسیسات حرارتی نیروگاهها	—	—	۱
۹	تکنولوژی تولید	—	—	۱
۱۰	تکنولوژی هسته ای	۶	—	—
۱۱	دیجیتال	—	—	۱
۱۲	ژلودزی	—	—	۱
۱۳	ساختمان	—	—	۱
۱۴	ساختمان های بتنی	—	—	۱
۱۵	سازه های هیدرولیکی	۱۸	—	—
۱۶	سیستم های کنترل	—	—	۱
۱۷	سیستم های الکترونیک	—	—	۱
۱۸	سپهرنیک	—	—	۱
۱۹	طراحی ماشین	—	—	۱

جدول شماره نه - فخر علمی رشته های کشاورزی و دامپزشکی (رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار
۱	آب های سطحی	—	—	۱
۲	اسبب شناسی حیوانی	—	—	۱
۳	اقتصاد کشاورزی *	—	—	۱
۴	امور دام	—	—	۱
۵	بپوشیمی کشاورزی	—	—	۱
۶	پرورش طیور	—	—	۱
۷	شيلات و محیط زیست	۲	—	—
۸	طراحی پارک و فضای سبز	—	—	۱
۹	علم محیط	—	—	۱
۱۰	علوم زراعی	۲	—	—
۱۱	علوم مرغداری	—	—	۱
۱۲	فیزیولوژی حیوانی	—	—	۲
۱۳	ماشین آلات کشاورزی	—	—	۱
۱۴	ماشین های کشاورزی	—	—	۱
۱۵	مبارزه با علف های هرز	—	—	۱
۱۶	مرغ و آب خیزداری	—	—	۲
۱۷	هیدرولوژی	—	—	۲

منبع: همان - ص ۲۴ - ۲۰

در بیشتر کشورهای پیشرفته، اقتصاد کشاورزی دارای دانشکده مستقل بوده و منابع

التحصیل در حد فوق لیسانس و دکترای تربیت می کند.

جدول شماره ده - فخر علمی رشته های هنر

(رشته های که استاد، دانشیار و در مواردی استادیار ندارند)

ردیف	رشته	مربی	آموزش یار	استادیار
۱	ارتباط تصویری	—	—	۸
۲	بازنگری و کارگردانی	—	—	۲
۳	تکنولوژی هنر نمایشی	—	—	۱
۴	توسعه و برنامه ریزی	—	—	۱
۵	طراحی صنعتی	—	—	۳
۶	طراحی گرافیک	—	—	۱
۷	مکسیمی	—	—	۱
۸	کارگردانی	—	—	۱۰
۹	مجسمه سازی	—	—	۱
۱۰	مرمت آثار باستانی	—	—	۶
۱۱	مرمت ابنیه تاریخی	—	—	۳
۱۲	هنر	—	—	۱
۱۳	هنرهای صنعتی	—	—	۱
۱۴	هنرهای نمایشی	—	—	۱

منبع: همان - ص ۲۲ - ۲۰

کتابخانه تخصصی مهندسی

جدول شماره دوازده

گروه‌های عمده	رشته‌های فقیر	رشته‌های فقیرتر	درصد
پزشکی	۲۷	۱۴	۵۱/۹
علوم انسانی	۴۹	۳۰	۶۱/۲
علوم پایه	۲۸	۲۱	۷۵/۰
فنی و مهندسی	۲۸	۲۲	۵۷/۹
کشاورزی و دامپزشکی	۱۷	۸	۴۷/۱
هنر	۱۴	۱۰	۷۱/۴
جمع	۱۷۳	۱۰۵	۶۰/۷

جدول شماره یازده

گروه‌های عمده	رشته	رشته‌های فقیر	درصد
پزشکی	۱۳۳	۲۷	۲۰/۳
علوم انسانی	۱۶۶	۴۹	۲۹/۵
علوم پایه	۸۲	۲۸	۳۴/۱
فنی مهندسی	۱۴۶	۲۸	۲۶/۰
کشاورزی و دامپزشکی	۶۸	۱۷	۲۵/۰
هنر	۲۱	۱۴	۴۵/۲
جمع	۶۲۶	۱۷۳	۲۷/۶

اما در این میان رشته های فقیرتر از نظر علمی نیز وجود دارند. یعنی رشته‌هایی که نه استاد دارند، نه دانشیار و نه استادیار. ظرفیت علمی این رشته‌ها در قد و قواره‌ی یک مدرسه‌ی راهنمایی است. تعداد رشته‌های فقیرتر در میان رشته‌های فقیر چشم‌گیر است. به طوری که ۷۵ درصد از رشته‌های فقیر در گروه علوم پایه، جزو رشته‌های فقیرتر می‌باشند. (به جدول شماره دوازده نگاه کنید.)

جالب توجه این جاست که همه‌ی رشته‌هایی که پیش‌وند و یا پس‌وند تکنولوژی (شکرشناسی) (۵) را دارند، جزو رشته‌های فقیرتر قرار دارند. این رشته‌ها عبارتند از: تکنولوژی سیستم‌های آموزشی (۶ مریبی)، تکنولوژی تولید (یک مریبی)، تکنولوژی هسته‌ای (۶ مریبی)، مهندسی تکنولوژی کنترل هوایی (یک مریبی) و تکنولوژی هنر‌نمایشی (یک مریبی).

از سوی دیگر، در سال ۱۳۷۷ در کشور تعداد ۱۳۶ مرکز آموزشی و یا پژوهشی در سطح آموزش عالی وجود داشته است. از این تعداد که بیش‌ترین آن‌ها عنوان دانشگاه، دانشکده، پژوهش‌گاه، سازمان پژوهش یا سنجش را دارند، تعداد ۱۰۵ واحد یا ۷۲ درصد آن‌ها، دارای استاد نیست. (به جدول شماره سیزده نگاه کنید.)

جدول شماره چهارده

تعداد مرکزهای آموزشی و پرورشی کشور	تعدادی که استاد ندارد (۱)	درصد
۱۳۶	۱۲	۸/۲
تعدادی که دانش‌یار ندارد (۲)	۱۷	۱۱/۶
تعدادی که استادیار ندارد (۳)	۱۳	۸/۹
تعدادی که ۱ + ۲ ندارد	۳	۲
درصد	۱/۲	

ماخذ: همان

۳۱- مطالعات رفتاری (مریبی) دانشگاه علامه طباطبایی

۳۲- مهندسی تکنولوژی کنترل هوایی (مریبی) دانشگاه صنعت نفت

۳۳- مهندسی خوردگی (مریبی) دانشگاه تبریز

۳۴- نقشه‌کشی (مریبی) دانشگاه اصفهان

۳۵- هندسه (مریبی) دانشگاه پیام نور

۳۶- هنرهای صنعتی (مریبی) دانشگاه گیلان

۳۷- هوش‌بری (مریبی آموزش یار) مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی

منبع: آسانی و مشخصات اعضای هیأت علمی کشور. صفحه‌های مربوط

به جدول ۴

در کنار مساله‌ی بالا، تعداد قابل توجهی از رشته‌های گروه‌های عمده تحصیلی، با فقر هیأت علمی روبروست. در جدول‌های شماره پنج، شش، هفت، هشت، نه و ده رشته‌هایی آورده شده‌اند که فاقد استاد و دانشیار بوده و در موارد بسیار، استادیار هم ندارند. در میان این رشته‌ها، تعداد زیادی از رشته‌های گروه پزشکی، فنی مهندسی، علوم پایه و... به چشم می‌خورند.

جدول شماره سیزده

مرکزهای آموزشی و پژوهشی کشور	تعدادی که استاد ندارد (۱)	درصد
۱۳۶	۱۰۵	۷۱/۹
تعدادی که دانش‌یار ندارد (۲)	۸۲	۶۵/۲
تعدادی که استادیار ندارد (۳)	۱۱	۱۰/۵
تعدادی که ۱ + ۲ ندارد	۸۰	۵۳/۸
تعدادی که ۱ + ۲ + ۳ ندارد	۱۰	۶/۸
درصد		

ماخذ: همان

از سوی دیگر، تعداد ۴۲ مرکز آموزشی و پژوهشی، تنها یک استاد یا یک دانشیار و یا یک استادیار دارد. این رقم، برابر با ۲۹ درصد همه‌ی مرکزهای مزبور می‌باشد. (جدول شماره چهارده)

سیاهه‌ی مرکزهای مزبور، در زیر آورده شده‌اند.

مرکزهای آموزشی یا پژوهشی که استاد و دانشیار و در مواردی استادیار هم ندارند

- ۳۹- دانشگاه علوم پزشکی سمنان
- ۴۰- دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد
- ۴۱- دانشگاه علوم پزشکی کاشان
- ۴۲- دانشگاه علوم پزشکی کردستان
- ۴۳- دانشگاه علوم پزشکی مازندران
- ۴۴- دانشگاه علوم پزشکی همدان
- ۴۵- دانشگاه علوم پزشکی یاسوج
- ۴۶- دانشگاه علوم و صنایع دفاعی
- ۴۷- دانشگاه علوم و فنون هوایی شهید ستاری
- ۴۸- دانشگاه قم
- ۴۹- دانشگاه کاشان
- ۵۰- دانشگاه کردستان
- ۵۱- دانشگاه لرستان
- ۵۲- دانشگاه ولی عصر رفسنجان
- ۵۳- دفتر امور آموزشی
- ۵۴- دفتر گسترش آموزش عالی
- ۵۵- دفتر هم‌کاری‌های علمی و بین‌المللی
- ۵۶- سازمان سنجش و آموزش کشور
- ۵۷- سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت) این مرکز استادیار هم ندارد.

- ۵۸- شرکت انتشارات علمی فرهنگی (استادیار هم ندارد.)
  - ۵۹- فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران (استادیار هم ندارد.)
  - ۶۰- کمیسیون ملی یونسکو در ایران
  - ۶۱- مجتمع آموزش عالی یاسوج
  - ۶۲- مجتمع دانشگاهی علوم دریایی نوشهر
  - ۶۳- مرکز آموزش عالی انفورماتیک (داده برداری)
  - ۶۴- مرکز آموزش عالی مدیریت دولتی
  - ۶۵- مرکز آموزش عالی میراث فرهنگی کشور
  - ۶۶- مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران (استادیار هم ندارد.)
  - ۶۷- مرکز تحقیقات علمی کشور
  - ۶۸- مرکز ملی تحقیقات مهندسی ژنتیک و تکنولوژی زیست
  - ۶۹- معاونت امور عمرانی (استادیار هم ندارد)
  - ۷۰- معاونت پژوهشی (استادیار هم ندارد)
  - ۷۱- معاونت دانشجویی (استادیار هم ندارد)
  - ۷۲- مؤسسه آموزش عالی انفورماتیک ایران
  - ۷۳- مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی
  - ۷۴- مؤسسه آموزشی عالی دارالقرآن کریم اصفهان
  - ۷۵- مؤسسه آموزش عالی سوره
  - ۷۶- مؤسسه بانکداری ایران
  - ۷۷- مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی
- مأخذ: همان، ص ۶۴-۶۰

بدین سان، ملاحظه می‌گردد که از میان ۱۴۶ مرکز آموزشی پژوهشی که دارای عنوان دانشگاهی هستند، تعداد ۷۷ مرکز یا کمابیش ۵۳ درصد آن‌ها، فاقد استاد و دانشیار و در برخی موارد استادیارند. از سوی دیگر تعداد ۱۱ مرکز

- ۱- دانشکده امور اقتصادی
- ۲- دانشکده پرستاری نیروی هوایی (استادیار هم ندارد)
- ۳- دانشکده تکنولوژی هواپیمایی کشوری
- ۴- دانشکده حفاظت و بهداشت کار
- ۵- دانشکده روابط بین‌المللی امور خارجه
- ۶- دانشکده صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران
- ۷- دانشکده صنعت آب و برق شهید عباس پور
- ۸- دانشکده علمی- کاربردی مخابراتی
- ۹- دانشکده علوم پایه دامغان
- ۱۰- دانشکده علوم پزشکی سبزوار
- ۱۱- دانشکده علوم پزشکی فسا
- ۱۲- دانشکده علوم پزشکی گرگان
- ۱۳- دانشکده علوم پزشکی گناباد
- ۱۴- دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری
- ۱۵- دانشگاه امام حسین (ع)
- ۱۶- دانشگاه ایلام
- ۱۷- دانشگاه بوشهر
- ۱۸- دانشگاه پزشکی فاطمیه قم
- ۱۹- دانشگاه تربیت معلم تبریز
- ۲۰- دانشگاه تربیت معلم سبزوار
- ۲۱- دانشگاه خلیج فارس
- ۲۲- دانشگاه سمنان
- ۲۳- دانشگاه شهرکرد
- ۲۴- دانشگاه شهید رجایی
- ۲۵- دانشگاه صنعتی سهند تبریز
- ۲۶- دانشگاه صنعتی مالک اشتر
- ۲۷- دانشگاه علوم انتظامی ناجا
- ۲۸- دانشگاه علوم انسانی (دارالعلم) مفید
- ۲۹- دانشگاه علوم پزشکی قم
- ۳۰- دانشگاه علوم پزشکی اراک
- ۳۱- دانشگاه علوم پزشکی اردبیل
- ۳۲- دانشگاه علوم پزشکی ایلام
- ۳۳- دانشگاه علوم پزشکی بابل
- ۳۴- دانشگاه علوم پزشکی بندرعباس
- ۳۵- دانشگاه علوم پزشکی بوشهر
- ۳۶- دانشگاه علوم پزشکی بیرجند
- ۳۷- دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
- ۳۸- دانشگاه علوم پزشکی زنجان